

Posudek bakalářské práce

Karly Rybové

„Téma psychického utrpení v tvorbě Tove Ditlevsenové“

Autorka bakalářské práce si zvolila v současnosti velmi zkoumané téma, jež nejen ve Skandinávii výrazně rezonuje. Zároveň svou pozornost obrátila k autorce, která byla po celá desetiletí badatelsky a dílem i čtenářsky spíše opomíjena, nyní je ovšem nejžhavějším skandinávským literárním vývozním artiklem, autorkou, jež byla v posledních dvou letech přeložena do více než dvou desítek jazyků. Její mezinárodní recepce jde přitom ruku v ruce s probuzeným badatelským zájmem. Dva Ditlevsenové autobiografické romány, *Dětství a Mládí (Barndom, Ungdom)*, vyšly anglicky už v roce 1985, nicméně autorka se proslavila teprve, když byl roku 2019 přeložen poslední díl její autobiografie s názvem *Gift*, což v dánštině znamená „jed“ i „ženatý/vdaná“. Všechny tři romány pak vyšly v edici Penguin Classics pod souhrnným názvem *Copenhagen Trilogy*. Memoárové trilogii se dostalo nadšených recenzí v seriózních periodících a *The New York Times Book Review* ji zařadil mezi deset nejlepších knih roku 2021. Je jistě příznačné, že první dva díly Ditlevsenové autobiografie zdaleka nevzbudily takový rozruch, zato nyní její autobiografické psaní pulzuje dokonale synchronně s tepem doby.

V souvislosti s tvorbou Ditlevsenové se nejvýrazněji nabízí interpretovat její tvorbu v dvojím ohledu: za prvé jako materiál pro zkoumání nemoci v literatuře, případně afektu (nejvíce by se nabízely teorie ukotvené ve směru *new materialism*, ale jistě nejen ty), a za druhé jako látku pro ohledávání jednoho z nejvýraznějších trendů dánské, potažmo skandinávské literatury posledních dekád: autobiografické či autofikční literatury. Autorka práce si zvolila kombinaci obojího přístupu a téma stanovila spíše obecněji: zachycení psychické nemoci v autobiografické, respektive autofikční tvorbě. Právě pro ono spíše povšechněji stanovené téma práce nenabízí přesně zacílenou a koherentní analýzu a autorka ani nedochází k nějakému pregnantnímu, jasnému závěru. To je hlavní slabina předložené práce. Přesto však práci doporučuji k obhajobě, jelikož ona obecnost na druhou stranu skýtá autorce možnost zevrubně českého čtenáře seznámit s tvorbou dánské kanonické autorky a jejím prostřednictvím se základními charakteristikami autobiografické literatury, autofikce a patografie.

V následujícím oddíle se zaměřím na hlavní přednosti práce, v poslední části pak na její nedostatky.

Přednosti práce

Bakalářská práce se opírá o skvělé porozumění primárním textům, ty autorka přečetla opravdu výborně, detailně, má je zažité a dokáže z nich pro svou interpretaci vyhmátnout zásadní, a abychom zůstali u tématu, symptomatické pasáže. Zároveň má dobrý přehled o obdobné beletrii (viz uvádění přesvědčivých analogií k tvorbě Sylvie Plathové) a dobře se orientuje v současné sekundární literatuře o tématu. Vzhledem k tomu, že jde o práci bakalářskou, je rozsah sekundární literatury vyhovující a postačující.

Práce má přehlednou strukturu a je formulována převážně jasným a stylisticky adekvátním jazykem. V úvodu obeznamuje autorka čtenáře na jedné straně s dlouhotrvajícím zájmem psychologů a psychiatrů o literární artefakty i jejich autory, na druhé straně zmiňuje literární využití postupů a technik z psychologie a psychiatrie v beletristické tvorbě. V úvodní teoretické části dále autorka přináší základní definici autobiografické literatury, autofikce a patografie. Úvodní část potom zakončuje stručným

seznámením s biografií Ditlevsenové, k níž pak při vlastním rozboru zvolených románů přihlíží. Následující rozbor je, jak řečeno, založen na výborném interpretačním umu.

Možnosti zlepšení a dotazy

Hlavním nedostatkem práce je, jak už jsem ostatně zmínila, její nevyhraněnost a nedostatečně konkrétní stanovení tématu. Tato nevyhraněnost se odráží zejména v nejistotě, zda se autorka snaží pomocí literárních děl analyzovat mentální stavy Tove Ditlevsenové, čili zda je v centru pozornosti nemocný, empirický autor (tomu by nasvědčoval úvod, v němž se autorka pomocí různých teoretiků snaží kvantifikovat přítomnost mentálních poruch u spisovatelů v poměru k populaci obecně), nebo zda jde autorce o analýzu literárního díla a centrem jejího zájmu je umělecké dílo, jeho narativní struktura, jeho eventuální příbuznost s terapeutickými postupy uplatňovanými v psychologii a zejména v psychiatrii (tomu by zase napovídala spíše vlastní analýza obou zvolených románů). Takto zůstává teoretický úvod i vlastní analýza spíše na povrchu, když sice autorka dobře dokáže vyhmátnout jednotlivé motivy a narativy spjaté s psychickou nemocí, pak je již ale často hlouběji nerozebírá. Práce tak má obecně charakter jakéhosi úplně prvotního obeznámení s problematikou, v případě rozboru děl má toto obeznámení navíc často podobu pouhého převyprávování děje. Možná proto nepřekvapí ani vágní a nevhodný závěr, který by se hodil spíše do knižní recenze, než do odborného textu:

Tove Ditlevsenová si však zaslouhuje pozornost nejen kvůli svému rušnému životu a tragickému osudu. Jako jedna z nejoblíbenějších dánských autorek píše na první pohled sice obyčejným jazykem o obyčejných tématech, čtenář má ale možnost se s tématy a postavami identifikovat, což dílu zajišťuje čtivost a nadčasovost. (str. 42).

V této souvislosti se nabízí zmínit ty oddíly práce, v nichž autorka využívá Stanzelovu teorii vyprávění. Pasáže, v nichž se autorka opírá o literární teorii a analyzuje jednotlivé vyprávěcí coby prožívající a vyprávějící a zaobírá se vyprávěcí situací, dokládají, že autorka pomocí teorie dokáže zvolené dílo dobře interpretovat a přinést zajímavé postřehy. Právě otázka vyprávěcí situace by přitom pro uchopení románů mohla být klíčová; tento aspekt by mohl poskytnout právě onen konkrétní teoretický rámec, jenž by mohl poskytnout klíč a metodu k prozkoumání obou románů.

Obecně lze i v této práci konstatovat nešvar typický pro velkou část bakalářských prací: nedostatečnou provázanost teoretického úvodu s vlastním rozbohem. V úvodu se autorka například zmiňuje, že žánr autobiografie, autofikce a patografie je pro pisatele přínosný: „Patografie, potažmo autobiografie a autofikce, jsou tedy jako žánry umožňující popsat vlastní zkušenost bez podobných stigmat rozhodně přínosné.“ (str. 21) V samotném rozboru už se ovšem tomu žánrovému dělení nevěnuje, výrazy patografie a autofikce se znovu objeví až v závěru na straně 42; zdá se tedy, že autorka v úvodních kapitolách vyřešila žánrové vymezení jednou provždy, a to tím, že oba romány zařadila do autobiografie, patografie a autofikce. To je sice všechno dílem pravda, mohla by ale přesto autorka u obhajoby přiblížit, zda přeci jen ono žánrové zařazení nelze nuancovat a lépe využít v samotném rozboru? V čem se zvolené romány blíží patografii, pokud se jí blíží? A jak se to má s žánrem autofikce, případně autobiografie?

To je můj první dotaz k obhajobě.

Autorka oddíl, v němž se zabývá kvantifikací duševně narušených jedinců mezi spisovateli, uzavírá tímto konstatováním: „I přes tento fakt je díky nepřehlednému množství průzkumu

evidentní, že jistá souvislost mezi psychózou umělců a spisovatelů a jejich dílem skutečně existuje.“ (str. 8). Mohla by autorka tento závěr u obhajoby vysvětlit? Smysl oné věty mi bohužel poněkud uniká.

To je druhý a předposlední dotaz k obhajobě.

Autorka formuluje většinou jasně a stylisticky adekvátní češtinou, přesto lze v práci narazit na problematická místa. Například když opakovaně nazývá spisovatelku Ditlevsenovou „nechvalně proslulou“ (viz str. 7 a 15), jelikož spáchala sebevraždu a byla závislá na lécích. Výraz „úpadek do depresí“ zní zase spíše jako špatný překlad („Sylvia Plathová, především autorka poezie, ale i autobiograficky laděného románu vycházejícího z jejího úpadku do depresí“, str. 15). Formulace drhnou i v tomto odstavci, i zde to vypadá, že může jít o špatný překlad:

(...) snaha pochopit komplikovaný vztah s její matkou je v její tvorbě často promítána. Vztahy mezi rodiči a jejich potomky, návrat do dětství a problémy identity jsou pak patrná témata všech jejích děl, stejně jako problémy manželství a inspirace jejím vlastním životem (...) (str. 22)

Takové formulační nedostatky lze jistě nalézt v každé práci, daleko větší problém by představovala skutečnost, že autorka parafrázuje nebo cituje (v překladu) prameny, k nimž náležitě neodkazuje. Autorku prosím, aby se u obhajoby vyjádřila i k tomuto komentáři, **a to je zároveň můj poslední dotaz k obhajobě.**

Práce splňuje požadavky kladené na bakalářskou práci. Doporučuji ji k obhajobě a předběžně ji hodnotím jako „dobrou“.

V Praze, 23. 1. 2022

Mgr. Helena Březinová, Ph.D.